

Wyrok z dnia 7 lipca 2000 r.

I PKN 724/99

Orzeczenie sądu karnego zobowiązujące skazanego do naprawienia w całości lub w części szkody wyrządzonej przestępstwem, które nie nadaje się do egzekucji cywilnej, nie pozbawia pokrzywdzonego możliwości dochodzenia w postępowaniu cywilnym roszczeń odszkodowawczych wynikających z tego przestępstwa.

Przewodniczący SSN Józef Iwulski, Sędziowie SN: Zbigniew Myszk (sprawozdawca), Walerian Sanetra.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 7 lipca 2000 r. sprawy z powództwa „B.” Spółki z o.o. w W. przeciwko Wioletcie D. o zapłatę, na skutek kasacji pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu z dnia 20 lipca 1999 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu wyrokiem z dnia 20 lipca 1999 r. oddalił apelację pozwanej Wioletty D. od wyroku Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Wałbrzychu z dnia 4 marca 1999 r. [...], zasądającego od niej na rzecz strony powodowej „B.” Spółki z o.o. w W. kwotę 6.250 zł z ustawowymi odsetkami oraz 4.000 zł kosztów procesu, nie obciążając pozwanej kosztami postępowania apelacyjnego. W sprawie tej ustalono, że pozwana była zatrudniona u powodowego pracodawcy jako odpowiedzialny materialnie kierownik sklepu. Przeprowadzony w dniu 20 września 1997 r. remanent wykazał niedobór w kwocie 6.250 zł. Prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w Wałbrzychu z dnia 24 lipca 1998 r. [...], Wioletta D. została uznana za winną tego, iż działając w ramach przestępstwa ciągłego od sierpnia do września 1997 r. przywłaszczyła sobie powierzone jej mienie w postaci zaliczek pieniężnych o wartości 6.250 zł na szkodę „B.” Spółki z o.o. w W.,

za co skazana została na karę 10 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym jej zawieszeniem na okres trzech lat. Równocześnie w tym wyroku została zobowiązana do naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem poprzez zapłatę kwoty 6250 zł tej Spółce z o.o. w terminie dwóch lat od uprawomocnienia się wyroku karnego.

Sąd pierwszej instancji zasądził dochodzoną pozew kwotę, uznając, że wiąże go ustalenia wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego (art. 11 KPC), który w przedmiotowej sprawie dawał samodzielny podstawę do uznania zasadności dochodzenia w postępowaniu cywilnym roszczeń wynikających z przestępstwa (art. 12 KPC), a kwota dochodzonego roszczenia cywilnego pokrywała się z ustaleniem zawartym w wyroku karnym. Sądy meriti wskazały dalej, że orzeczenie obowiązku naprawienia szkody następuje w sytuacji, gdy sąd karny zawiesza wykonanie kary. Wprawdzie zobowiązanie skazanego do naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem na podstawie art. 75 § 2 i 3 KK stanowi tytuł egzekucyjny stosownie do treści art. 94 § 2 KPK, ale do egzekucji nałożonego obowiązku może dojść dopiero z chwilą zarządzenia wykonania zawieszony kary pozbawienia wolności, a takie zarządzenie nie zostało wydane. Dlatego wyrok karny w tym zakresie nie zawiera orzeczenia o roszczeniu cywilnym i nie ma obawy powstania dwóch tytułów egzekucyjnych co do jednej kwoty. Ponadto pozwana może zawsze żądać ochrony w drodze powództwa przeciwegzekucyjnego.

W kasacji pozwana podniosła zarzut naruszenia art. 355 § 1 KPC, argumentując, że postępowanie cywilne powinno być umorzone, skoro pozwana została zobowiązana prawomocnym wyrokiem karnym do naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem. Zawarte w nim zobowiązanie do naprawienia szkody stanowi tytuł egzekucyjny (art. 196 § 1 KKW), przeto ponowne wydanie wyroku cywilnego dotyczącego tego samego roszczenia stało się zbędne. Tymczasem wydanie wyroku cywilnego doprowadziło do uzyskania dwóch tytułów egzekucyjnych w zakresie tego samego roszczenia, co może doprowadzić do prowadzenia przez stronę powodową dwóch egzekucji dotyczących tej samej należności.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest nieuzasadniona, ponieważ wydanie wyroku w sprawie cywilnej, co do kwoty objętej przez sąd karny wyrokiem z dnia 24 lipca 1998 r. zobowiązaniem naprawienia szkody w tej samej wysokości co dochodzona pozew w terminie

dwóch lat od uprawomocnienia się tego orzeczenia, było dopuszczalne, gdyż zastosowany środek karny nie nadawał się do egzekucji w myśl przepisów Kodeksu postępowania karnego (art. 107 KPK). Wprawdzie na ogół przyjmowało się, że prawomocne osądzenie sprawy cywilnej w postępowaniu karnym występuje wówczas, gdy sąd karny orzeknie o roszczeniu cywilnym, ale takie orzeczenie następuje przez uwzględnienie powództwa cywilnego jako adhezyjnego w procesie karnym. W wypadku wcześniejszego wytoczenia powództwa adhezyjnego, w ramach którego w postępowaniu karnym pokrzywdzony przestępstwem dochodzi orzeczenia o przysługujących mu majątkowych roszczeniach cywilnoprawnych, wynikających z popełnionego przestępstwa, występuje zawisłość sporu cywilnoprawnego w postępowaniu karnym, a w razie jego rozpoznania i orzeczenia o roszczeniach cywilnoprawnych występuje powaga rzeczy osądzonej również w postępowaniu cywilnym, wymagająca odrzucenia pozwu przez sąd cywilny (art. 199 § 1 KPC). Natomiast, jeżeli przeszkoda w postaci zasądzenia odszkodowania w procesie karnym, powstała już w toku sprawy cywilnej, to stanowi następczą negatywną przesłankę procesową orzekania w postępowaniu cywilnym, które należy wówczas umorzyć jako niedopuszczalne (art. 355 § 1 KPC).

W aktualnym stanie prawnym takie osądzenie sprawy cywilnej w zakresie roszczeń majątkowych wynikających z przestępstwa może nastąpić w procesie karnym w wypadkach przewidzianych w ustawie (art. 12 KPC), tj. przez uwzględnienie tzw. powództwa cywilnego adhezyjnego na podstawie art. 415 § 1 KPK, albo - zgodnie z art. 415 § 5 KPK - przez zasądzenie odszkodowania z urzędu, chyba że ustawa stanowi inaczej. Podobne skutki wywołuje zawarcie ugody w sprawach z oskarżenia prywatnego (art. 494 KPK). Jeżeli zasądzone przez sąd karny odszkodowanie nie pokrywa całej szkody lub nie stanowi pełnego zadośćuczynienia za krzywdę, pokrzywdzony może dochodzić dodatkowych roszczeń w postępowaniu cywilnym (art. 415 § 4 KPK). Z tego zestawienia normatywnego wynika co do zasady, że dochodzenie przez pokrzywdzonego roszczeń majątkowych przed sądem karnym ma charakter fakultatywny, ponieważ wytoczenie powództwa cywilnego w ramach procesu karnego nigdy nie jest obligatoryjne, a wybór karnej bądź cywilnej drogi dochodzenia roszczeń majątkowych wynikających z przestępstwa należy do osoby uprawnionej (pokrzywdzonego). Ponadto, jeżeli sąd w postępowaniu karnym może (fakultatywnie) orzec z urzędu o roszczeniu majątkowym (art. 415 § 5 KPK), to wytoczenie powództwa cywilnego nie jest wyłączone do chwili zasądzenia przez sąd karny odszko-

dowania pieniężnego na rzecz pokrzywdzonego.

W rozpoznawanej sprawie wstępnie należało stwierdzić, że Sądy meriti przy orzekaniu powoływały się na częściowo nieaktualne regulacje art. 94 § 2 KPK, który od dnia 1 września 1998 r. został zastąpiony przez art. 107 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555 ze zm.), który nie uzależnia już uznania za roszczenie majątkowe nałożonego przez sąd karny obowiązku naprawienia szkody i możliwości uzyskania w tym zakresie tytułu wykonawczego od zarządzenia wykonania warunkowo zawieszony kary. Sądy cywilne (sądy pracy) wyrokuje według stanu rzeczy istniejącego w chwili zamknięcia rozprawy (art. 316 KPC) powinny uwzględnić regułę intertemporalną określoną w art. 8 in fine ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 556 ze zm.), z której wynika, że po zapadnięciu prawomocnego orzeczenia karnego postępowanie toczy się według przepisów Kodeksu postępowania karnego. A zatem w rozpoznawanej sprawie cywilnej (pracowniczej) należało rozważać treść art. 107 KPK, który stanowi, że sąd karny, który orzekł co do roszczeń majątkowych, za jakie uważa się również orzeczenie nakładające obowiązek naprawienia szkody, jeżeli nadaje się ono do egzekucji w myśl przepisów Kodeksu postępowania cywilnego (art. 107 § 2 KPK), nadaje na żądanie osoby uprawnionej klauzulę wykonalności orzeczeniu podlegającemu wykonaniu w drodze egzekucji (art. 107 § 1 KPK). Trzeba jednak uznać, że sama tylko potencjalna możliwość zobowiązania skazanego przez sąd karny do naprawienia pokrzywdzonemu szkody w całości lub w części nie stanowi przeszkody do wystąpienia przez poszkodowanego o odszkodowanie w procesie cywilnym do chwili zastosowania tego środka oddziaływania karnego, który nadaje się do egzekucji cywilnej. W rozpoznawanej sprawie nie było przeszkód do wystąpienia przez pokrzywdzonego przestępstwem pracodawcę z powództwem cywilnym w zakresie objętym pozwem z dnia 14 kwietnia 1998 r., ponieważ pozwana pracownica została zobowiązana do naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem późniejszym wyrokiem karnym z dnia 24 lipca 1998 r. i w terminie dwóch lat od uprawomocnienia się tego wyroku. To zobowiązanie nie stanowiło orzeczenia o roszczeniach majątkowych w rozumieniu art. 107 § 2 KPK dlatego, że do określonego przez sąd karny terminu naprawienia szkody nie nadawało się do egzekucji cywilnej.

Tylko w sytuacjach, w których - po wszczęciu procesu cywilnego - na skutek prawomocnego zobowiązania przez sąd karny sprawcy przestępstwa do naprawienia

szkody pokrzywdzonemu, które nadaje się do egzekucji cywilnej, może wystąpić tzw. następcza negatywna przesłanka procesowa, wymagająca umorzenia postępowania co do kwoty objętej zastosowanym środkiem oddziaływania karnego (art. 355 § 1 in fine KPC). Jakkolwiek bowiem w takich procesach karnych strony nie występują w tych samych (identycznych) rolach procesowych (powoda i pozwanego), ale jako pokrzywdzony i sprawca przestępstwa i nie występuje identyczność przedmiotu oraz podstawy prawnej sporu w takim rozumieniu, że orzeczenie sądu karnego rozstrzyga o roszczeniu cywilnoprawnym opartym na tej samej podstawie faktycznej i prawnej, czyli na określonej cywilnoprawnej normie dochodzonego roszczenia, to z aktualnych reguł procedury karnej wynika, że zobowiązanie przez sąd karny sprawcy szkody wyrządzonej przestępstwem do jej naprawienia jest orzeczeniem co do roszczeń majątkowych, jeżeli nadaje się ono do egzekucji cywilnej (art. 107 § 2 KPK) i stanowi osądzenie roszczeń majątkowych wynikających z przestępstwa w zakresie orzeczonym środkiem karnym.

Należało jednak zwrócić uwagę, że w rozpoznawanej sprawie orzeczenie o obowiązku naprawienia szkody w określonym przez sąd karny terminie odsuwało w czasie (na dwa lata od uprawomocnienia się wyroku karnego z dnia 24 lipca 1998 r.) kompensatę szkody wyrządzonej pracodawcy, przez co w datach orzekania o wytoczonym powództwie przez sądy pracy nie nadawało się do egzekucji w myśl przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, a ponadto nie zawierało rozstrzygnięcia o odsetkach należnych od daty wyrządzenia szkody czynem niedozwolonym pracownika (przestępstwem). Nie było to zatem orzeczenie o roszczeniach majątkowych pokrzywdzonego pracodawcy w rozumieniu art. 107 KPK, przez co nie wystąpiła w sprawie cywilnej niedopuszczalność orzeczenia o roszczeniu w zakresie tej samej szkody wyrządzonej przestępstwem wraz z należnymi ustawowymi odsetkami.

Wyżej podniesione okoliczności prowadzą do wniosku, że orzeczenie sądu karnego zobowiązujące skazanego do naprawienia w całości lub w części szkody wyrządzonej przestępstwem, które nie nadaje się do egzekucji cywilnej, nie stanowi osądzenia sprawy cywilnej i nie pozbawia pokrzywdzonego możliwości dochodzenia w postępowaniu cywilnym jego roszczeń odszkodowawczych wynikających z tego czynu niedozwolonego. Jeżeli natomiast możliwe jest uzyskanie przez pokrzywdzonego tytułu wykonawczego dla orzeczenia co do roszczeń majątkowych, za jakie z woli ustawodawcy uważa się również prawomocne orzeczenie sądu karnego nakładające obowiązek naprawienia szkody (art. 107 § 1 i 2 KPK), to orzekanie w tym

zakresie w postępowaniu cywilnym o roszczeniu pokrzywdzonego staje się niedopuszczalne w myśl art. 355 § 1 in fine KPC.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy oddalił kasację na podstawie art. 393¹² KPC.

=====